

gino Vero . . . Quaestorio . . . et Porciae C. Fil. RITV-MARAE Coniugi itd. <sup>1)</sup>). V slovensčini se sicer ni več ohranil prvi del tega imena, ali v sorodni litevščini <sup>2)</sup> še ritu poznajo v pomenu „Morgenglanz“, rytas, „Morgen“, toraj Ritumar = Svetomar, Svetozar, s sličnim poznamljevanjem. Gosp. Knabl si še zmiraj prizadeva dokazati, da vse imena na mar so keltske, ker se v keltskosti tudi ta končnica pri lastnih imenih nahaja; vendar ta končnica sama zase nič ne določuje, ker je lastnina nemškega, keltskega in slovenskega jezika. Korenika besede mar pa je po Benfeyu in Diefenbachu sansk. smr, got. merjan, „verkündigen“, usmerjan, „bekannt-machen“, v starovisokinemšč. mari, „memorabilis, illustris clarus, famosus, egregius“, slov. marn, marna, „Sage, Rede“, (primeri: slovo, sluti, in slav), tedaj Ritumar = Rituslav. V nemščini Ottmar, Ademar, Bartmer, Kundmer, Lintmar, geršk. κλῆς ali κλειτος; Lintmar = Λεμόκλης Λεμόκλειτος, slov. Ludomar, Ludoslav <sup>3)</sup>).

Čudovitno se ujemajo sanskritske, nemške, gerške in slovenske lastne imena. Poglejmo samo nemške na rat, na priliko: Luiprat, slov. Luborad, Milorad, — nemškim na walt, wlad, na priliko: Gundowald, Adelwald odgovarjajo slov. na vlad, na priliko: Dobrovlad, Samovlad, Vsevlad, — gerške na λαος in δαμος, na priliko: Αρχέλαιος, Νικολαιος, Αρχιδαμος in sanskr. na varna, na pr. Sarvavarna, Vičvavarna = Vsevlad.

Nemškim sostavljenim s heri, hari, „exercitus“, na priliko: Herman odgovarjajo slovenske na pluk, na priliko: Jaropluk, Svatopluk, sanskritske na sēna „exercitus“, na priliko: Ugrasēna = Jaropluk, Mahasēna = Mogopluk, Črisēna = Srečopluk, geršk. na στρατος, na priliko: Ἱεροστρατος = Svetopluk.

Nemškim na môt, mût, „animus“, kakor so: Reimut, Volkmuth, Wahrmuth, odgovarjajo slovenske na mysel, na priliko: Lutomysl, Gostomysl, Lubomysl, — sanskritskim na džit, na priliko: Gopaladžit, Indradžit, odgovarjajo slovenske na vit, na priliko: Ljudevit, od „dži“, „vincere“. Sanskritskim na dži, od džan „gignere“, na priliko: Somadži, Suradži, Ramadži odgovarjajo slovenske na rod, na priliko: Hoterod in latinske na genus, in gnatus, na priliko: Martigena, Martignatus, nemške na nôt, in knôt, na priliko: Adelnôt in gerške na γένης na pr., Διογένης Ἱππύκλειος itd. Sanskritskim na dhara in bhrít, „führend, tragend“, na priliko: Halabhrit, Čačadhara <sup>4)</sup>, Mahidhara odgovarjajo slovenske na bor, na priliko: Ratibor = Halabhrit, „der Pflugträger“. Gerškim na κλῆς, na priliko: Εὐκλῆς, slovenske slav, na priliko: Dobroslav in sansk. na črava, čravas, na priliko: Sučravas itd. <sup>5)</sup>. Slednjič sanskritske imena na râma odgovarjajo slovenskim na rad in ljub, na priliko: Džajarama = Vitorad, Vitoljub, in sanskritske na deva, na priliko: Baladeva, Ugradeva, slovenskim na bog, na priliko: Lutibog itd.; sanskritskim na bhadra, na priliko: Bâlabhadra, slovenske na budz, bud, na priliko: Hotebudz, Radobud itd., in sanskritskim na vat, slovenske na vit, na priliko: Raghavat = Rugevit, kakor se sanskritske na datta, na

priliko: Surjadatta ujemajo s slovenskimi na dar, na priliko, Božidar, z gerškimi na doros, na priliko, Heliodoros.

## Kratkočasno berilo.

### Vuk Rimljan.

Národna pravlica iz nabirke Matija Valjavca \*).

Tak je bil jenkrat jen vuk (volk), pak je v šumi (gojzdu) sedel, pak si premišljal: „zakaj bi ja to bil vuk i druge stvari klal? ja idem drugam, vu Rim, da bum Rimljan“. Kad bi se on na put odpravil, zestane se z jednim prasicum. Prasic se njega prestraši, a vuk njoj reče: „ne boj se ti, klapača, ne bum ja več takve klapače klal, ja bum Rimljan“. Odide vuk, zestane se opet z jednim jarcom, a jarec se ga pa prestraši. Onda vuk njemu veli: „ne boj se ti, bradač, nečem ti ja več takove bradače klati, ja bum Rimljan“. Odide vuk in zestane se z jednim kobilum, a kobila se njega opet jako prestraši, nu vuk njoj veli: „ne boj se ti stara, ne bum te klal, ja bum vezda Rimljan, ja bum tam bolje živel“. Ide vuk jedno dva dana, dok je bil gladen.

Povrati se nazad i najde ovu istu kobilu, gde se pase, pa njoj veli: „ja bum tebe zaklal“; kobila njemu reče: „ti mene ne smeš klati; ti si rekel, da buš Rimljan“. A vuk njoj reče: „Rimljan sim tam, ja te bum zaklal“. Onda kobila njemu reče: „no, ako baš me očes zaklati, dojdí potlam, da bum bolje debela i tusta“. Onda vuk odide i zestane se z jarcom pa mu veli: „čuješ, ti bradač, ja bum tebe zaklal“. A jarec mu veli: „ti mene ne smeš zaklati, ti si ni vuk, ti si Rimljan“. Vuk njemu veli: „Rimljan sim tam, ja bum tebe zaklal“. Onda jarec mu veli: „ako me baš očes zaklati, tak potlam dojdí, da se šuma ozeleni“. No vuk odide, zestane se opet s prasicum i veli joj: „čuješ, ti klapača, ja bum tebe zaklal“. Onda mu prasic veli: „ti me ne smeš zaklati, ti si ni več vuk, ti si Rimljan“. Onda joj vuk veli: „Rimljan sim tam, ja bum tebe zaklal“. Onda mu veli prasic: „ako me baš očes zaklati, tak dojdí potlam, da bom tusta.

Vuk odide i zestane se z unum kobilum, i vuk kobili veli: „čuješ, ti kobila, ja bum tebe zaklal“. Kobila veli: „no, če bu tomu tak, da me buš zaklal, čekaj još; dal me je gospodar podkovati ove dane, pak je kovač napisal na moji podkvi, koliko sem let stara, da buš mogel povedati, koliko let staru kobilu si zaklal“. Onda vuk oče, da bu čtel. Kobila ga vudri po čelu. Tak vuk odide s prebitum glavum. Ide i zestane se s svinjum pa joj reče: „čuješ ti, klapača, ja bum tebe zaklal“. Svinja mu reče: no, ako bude vre tomu tak, da me buš zaklal, primi ti mene za vuho, kaj bum se ja spričala svojim prijateljem i rodbini“. Onda vuk nju prime a ona počne cviliti tak, da su sé svinje skup zbežale i vuka skoro sega podrapale. Tak odide vuk ves rezdrapan pa se zestane z jarcom i mu kaže: „čuješ ti, bradač, ja bum tebe zaklal. Onda mu jarec reče: „no, če bu vre tomu tak, tak ti stani sred njive pa zdigni rep, pa ja još dopelam svojega brata, kaj bu on išel z jedne strane a ja z druge, tak buš ti onda dugo sit“. No vuk to včini (fčini), stane sred njive pa stoji. A dojde jarec jeden z jedne strane a drugi pako z druge. Tak se oni v njega terneju, da je malo živ ostal. I tako se komaj vu šumu odvede. Tamo vidi jednoga pevca pa mu reče: ti pak me ne buš vkanil. Pa mu reče pevec: „viš, ja sem ti sad suh, imam veliko perja, naj ja idem na ov hrast, pak ti onda samo skočim vu zube.“ No vuk to njemu dopusti i kokot

<sup>1)</sup> Ankershofen „Handbuch der Gesch. des Herzogth. Kärnten“ V. 623.

<sup>2)</sup> Nesellmann s. v.

<sup>3)</sup> Diefenbach in Pott „Vergleichendes Wörterbuch der goth. Spr.“ II. 64. „Die Personennamen“ str. 254 se zagazita s svojim terdenjem celó tako deleč, da pravita, da končnica mir pomeni „pax, Friede“. V slovensčini se še je mar čisto ohranilo; primeri: Godemar, in Godemarci, Vlastomer in Vlastomerci, Radomer in Radomerščak!

<sup>4)</sup> Ker tudi drugi jezikoslovci sansk. s palatale pišejo s francozkim glasnikom č, bodem tudi jaz ta glasnik, kterege sem prej z sh pisal, tako poznamljeval.

<sup>5)</sup> Glej Pott „Die Personennamen“ str. 218 itd. dalje njegov članek Ἀληκτώ, Ἀδράστεια v „Kuh-ovem časopisu str. 278. V. zvezek.

\*) Častiti gospod profesor M. Valjavec je nam blagovolil podati nekoliko hervaških narodnih pravlic iz nabirke svoje, ki jih je zapisal čisto tako, kakor se slovenski jezik govori v Varaždinu in okolici Varaždinski. v pred soglasniki in na koncu besed se izgovarja kakor f, na priliko: pevca = pefca, včiniti = fčiniti; mišev = mišef; drugo se izgovarja, kakor je pisano, postavimo: klal se bere klal, ne klav itd. — v dostikrat pred s izpada: saki namesto vsaki; sé, sa namesto vse, vsa; stati se namesto vstati; sega namesto vsega. Vred.



skoči na hrast i počne od grane do grane iti pa popevati, i tak mu vujde.

Onda vuk sam vu sebi premišljava i reče: „moj otec ni bil nigdar Rimljan, pa se je dobro doživel, pa naj ne bum ni ja; nit je moj otec bil fiškal, kaj bi kobilam pasuše čtel, pa se je dobro doživel, prav mi budi; nit je moj otec gda bil svinjski muzikaš, pa se je dobro doživel, prav mi budi; nit je gda moj otec jarcom njive meril, pa se je dobro doživel. Pa još to sé nije mi žal, neg da me je ov huncvut vkanil, koj na hrastu sedí. Vezda nisem drugo vreden, neg da bi me gdo izpod ovoga hrasta tak sekirum vudril, da bi se zmotal.“

A baš pod onim hrastom stal je jen muž sekirum i vudri vuka po čelu. Onda veli: „no, vezda se več človek sam sobum ne sme spominjati“ — i vumre.

### Novičar iz raznih krajev.

Ker se nekteri hudodelci v jetnišnicah ne poboljšajo in utegnejo nevarni biti kadar se izpustijo, je c. k. ministerstvo po sklepu od 3. junija ukazalo, da se imajo taki, ki se v ječi niso poboljšali, po prestani kazni v ječi naravnost v pokorivno delavnišnico zapreti. — Po razsodbi c. k. ministerstva lastnik takega gojzda, na katerem so servituti, nima pravice, da bi samolastno djal gojzd pod prepoved (Bann) in tako servitutne pravice ustavil. — 9. dan t. m. je bila vsled naj višjega sklepa dokončna postava oklicana, kako naj se izprašujejo tisti, ki hočejo učniki na gimnazijah biti. Preskušnje so po ti postavi razločene v 5 verst: 1) iz klasične filologije, 2) iz zgodovine in zemljopisa, 3) iz matematičnih in naravoslovskih véd, 4) iz modroslovja in 5) nemškega jezikoslovja. Vsaka preskušnja razpada v dela domá, v zaklenjeni šolski izbi, v ustno izpraševanje, in da izpraševanec za pokušnjo kaj bere. Po prestani preskušnji se ima prihodnji učnik skozi celo leto na kakošni gimnazii uriti v svojem poklicu. — Vélíki škof zagrebški žl. Haulik so v spomin, da so bili za kardinala povišani, 54.000 gold. darovali, namreč za milodarno ustanovo kaplanom, ki imajo slabe dohodke ali ki bolehajo, 20.000 gold., siromakom v Zagrebu 10.000 gold., za milodarno ustanovo 6 dekličem pri nunah v Varaždinu 18.000 gold., zagrebški godbini družbi pa 6000 gold. — Ker se dosihmal furlanskih svilnih červičev ni lotila tista huda bolezen, ki je v Lombardii in na Beneškem že mnogo červičev pokončala,

so se svilorejci iz Milane, Brešije in Verone sedaj obrnili v Furlanijo (Čedad in Kordovad) po mešičke (kokone), da si bojo iz njih zaredili semena za prihodnje leto. V Čedadu so 20.000 funtov kokonov za seme si ohranili. — Politika miruje. Če bi se ne bil te dni hrup po časnikih zagнал, da je angleška vlada ukazala svojemu admiralu Lyonsu, naj se s tistimi vojnimi ladijami, ki so še na Turškem, hitro spet verne na černo morje, bi ne bili imeli politikarji te dni nič posebnega pretresati. Ta nepričakovani ukaz pa je berž tū in tam izbudil misel, da se bojo Angleži sopet sprijeli z Rusi, in zakaj? — zato, ker Rusi, namesto da bili vsled sklenjene pogodbe zapustili turško terdnjavo Kars, so pomnožili posadko še s 6000 vojaki, — ker so, namesto da bi bili pustili turške terdnjavi Ismail in Reni v dobrem stanu, ju pokončali, — ker so Kačji otok namesto ga zapustiti obsedli s svojo armado, — ker delajo ovére tisti komisii, ki ima novo besarabiško mejo ustanoviti, in ker namesto pokončanega Bomarsunda napravljajo v izhodnem morji še močnejšo terdnjavo, — vse to, pravijo časniki, so očitne znamenja, da Rusi ne delajo kaj prave pokore zavolj pregreh, zavoljo katerih se je vnela poslednja vojska. Al vse to je bilo le prazen časnikiarsk strah, — zakaj komaj se je v Petrograd zvedil ukaz, da se ima angleško brodovje verniti na černo morje, je rusovska vlada pisala angležki, da hoče zvesto spolniti, kar je obljubila, in nov ukaz je došel admiralu Lyonsu, ki je preklical pervega, in tako je bilo hipoma vse spet poravnano. — Iz Španije nič novega, kakor to, da rusovska vlada, ki dosihmal Izabele ni spoznala za španjsko kraljico, je po zagotovilu časnika „Nord“ pooblastenca s spoznavnim pismom kraljici Izabeli poslala, in da francozka vlada ne pošilja več armad na španjsko mejo, ker je dežela mirna. — Sardinci nabirajo dnar za kanone v Alesandrii, ker Alesandrija ima biti, kakor pravijo, géslo Talijanov in znamenje njih edinstva. Ob enem pa se mnogoverstne stranke še huje sovražijo kot poprej. Tako piše dopisnik v „Triest. Zeit.“ iz Turina. — „Pasjim dnevom“ se dosihmal ne more oponašati, da so le prazna beseda; vročina je povsod takošna, da ne vémo, kako bo vremenski prerok shajal s svojim preročtvom. Celó na Angležkem, kjer kakor mraz tudi vročina ni prehuda, kolejo in prodajajo meso le ponoči, da ne smerdí; maslo je vse raztopljeno; sadje gnije hitro, suho meso je kakor da bi bilo kuhano itd. Za tega voljo so vse mesene jedila zlo po ceni; tako, na priliko se je dobilo v sicer dragem Londonu po troje zaklanih pišet za 27 kr.

### Vilkôvo.

V zidanim gradiču na Vilkôvim  
Je prešerno stal Martin Sapjeha,  
Mnogoslavni, svitli knez Kozminski;  
Nužno se je silil v smeh perliznjen,  
Nužno čelo gerbasto je gladil,  
Nužno sladkih besedi iskal je,  
De prijazno bi se pogovarjal  
Z beloglavim Vilkovskim gospodam.  
Prav prijazno ga tolkljá po rami;  
Pravi šlahčič mu, in pan ga zôve,  
In kar več še, serčeni, mili oče.  
„Tirjaj le, kar hočeš, vse ti dal bom.  
Zarotim per Materi se Božji,  
Ki čast'mo jo Lehi v Čenstohovim,  
De ti dal bom vse, kar boš pozelel!  
Srebra in zlata bom dal na kupe,  
Polne sode vina z Madžarije;  
Čevljev vezenih, kožuhov pestrih,  
In še šarca, slišiš, konja — šarca,  
Ki je blisk mu brat, in ki mu para  
Ti ne najdeš po Ukrajni daljni;  
Vse to dam ti, če prodaš Vilkovo!  
Vsa pokrajna tū okrog je moja,  
Dvajset ur in več še na okoli;  
Sam ta vertič, ta peščica gnoja,  
To Vilkovo ne, — naj čert ga vzame!  
Svobodno bi dirjal rad za zajcam,

Lov lovil rad, kamor nebo seže,  
Kar oko od tukaj ga obsine.  
Vediti nič nočem za mejnike,  
Za mejnike stare, mahovite; —  
Bratec, daj Vilkovo meni v prodaj.“  
Reče to, pomigne hajdukama,  
Ki povsod sta ga pospremljevala;  
Ropotaje s sabljo gresta bližej,  
Vsak nju nese po dve težki mošnji,  
Vsak rožljá s presvitlo srebernino,  
Vsak izsuje na kamnito mizo  
Samih belih zlatov nov'ga kova,  
Z manjši mošnje siplje pa rumenih,  
Ki na nje je vdarjena Devica,  
Mati Božja z Jezčikam v naročji,  
Pestovaje ga na desni roki.  
In veselo takajo se z mize,  
Tje po hiši, po vsih kotih temnih  
Novi zlatje beli in rumeni;  
Pa Sapjeha pravi vès perliznjen:  
„Bratec, če prodaš Vilkovo meni,  
Dam to srebro in zlato vse tebi!“  
Zmaja Vilkovski z glavo obrito;  
Na tla gleda, vihajoč si berke,  
Herkne, in nasmeja se po sili;  
Vkloni se ponižno, ter Sapjehu  
Kušne rob pestro obšite suknje,  
Kjer naj nižje tal se dotikuje;  
S plahim glasam pravi: „Knez Sapjeha,

Oj gospod milostni, spravi zlate;  
Reci v težke mošnje spet jih djati.  
Reci spet v Kozmin domú jih nesti, —  
Nikomur na prodaj ni Vilkovo.  
Sim dobil ga po očetu svojim,  
On po dedu, ded pa po pradedu,  
Rodni dom nam je, nam ž njega primek,  
Ž njega zovemo se mi Vilkovski.  
V cerkvi naši so nas vse kerstili,  
V cerkvi naši so nas poročili,  
V cerkvi naši žene pokopali,  
Poleg žen otroke so zagreblji;  
In v to cerkev pojdem sam počivat,  
Kdar mi solnce božja luč ugasne. —  
Knez milostni, spravi svoje zlate,  
Svitle zlate bele in rumene.“  
Do kerví se vgrizne knez Sapjeha,  
Temno čelo se mu v gerbe zgerbi,  
Kakor meglica v oblak neurni;  
Huda jeza mu krog ust zabliskne,  
Kakor strele svit ob hudi uri;  
Nič ne reče, le z glavo pokima,  
De peró na kučmi se zamaja.  
In oberne se, ter z hiše stopi.  
Željno zbirata hajduka zlate,  
Željno premeteta temne kote,  
Ki po njih so zlatje b'li razsuti;  
Skerbno jima Vilkovski pomaga.  
(Dalje sledí.)